

Стефан Дмитрук,

*докторант Люблінського університету ім. М. К'юрі-Складовської,
слухач Європейського колегіуму польських і українських університетів
у Любліні (м. Люблін, Польща)*

Bractwa prawosławne w diecezji chełmskiej metropolii kijowskiej w XVI – XVII w.

Ruch prawosławnych bractw na terenie diecezji chełmskiej z całą pewnością rozwijał się między XVI a końcem XVII w. Niestety nie posiadamy wiadomości źródłowych oraz naukowych opracowań, które potwierdziłyby powstanie bractw cerkiewnych na terenie eparchii chełmskiej pomiędzy XIV a XVI w. Andrzej Gil – autor naukowego opracowania pt. *Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku* [1, ss. 260] - omówił zagadnienia dotyczące osadnictwa ruskiego w dorzeczu Wieprza i Bugu, genezę postania i organizację prawosławnej diecezji chełmskiej oraz jej sieci parafialnej. Lubelski naukowiec nie poruszył zagadnienia dotyczącego życia parafialnego oraz zagadnienia funkcjonowania bractw cerkiewnych z XVI w. Należy wyciągnąć wniosek, iż w prawosławnej diecezji chełmskiej nie funkcjonowały prawosławne tzw. miodowe bractwa cerkiewnej, które należy zaliczyć do bractw pierwszej generacji.

Pierwsze prawosławne bractwo powstało w 1589 r. w Krasnymstawie [2, s. 14]. Pojawienie się kolejnego - pw. Przemienienia Pańskiego w Lublinie - 28 czerwca 1594 r., potwierdził specjalnym dokumentem prawosławny metropolita kijowski Michał (Rahoza; ur. ok. 1540 – zm. 1599; od 1596 r. metropolita unicki) [3, s. 418; 4, s. 16]. W 1604 r. zaczęło działać bractwo przy cerkwi pw. św. Mikołaja w Zamościu [4, s. 16; 5, s. 184]. Oprócz wspomnianych bractw powstały bractwa w: Hrubieszowie, Tyszowcach, Sokalu, Beźcie i Lubomlu [6, s. 22]. Nietypową historię posiada bractwo w Chełmie, które należy zaliczyć do bractwa o korzeniach unickich, ale przez pewien okres będące w jurysdykcji prawosławnej diecezji chełmskiej [7, s. 322 – 324].

Działalność, dzieje oraz liczebność członków bractw w Krasnymstawie, Tyszowcach, Sokalu, Beźcie i Lubomlu w dalszym ciągu pozostają niezbadane. O ich istnieniu wiemy jedynie z literatury. Pozostałe bractwa tj. w Lublinie, Zamościu i Chełmie doczekały się opracowań.

W 1594 r. proboszcz cerkwi pw. Przemienienia Pańskiego w Lublinie – ks. Sawa Pietrowicz przedstawił prośbę o powołaniu bractwa metropolicie kijowskiemu Michałowi (Rahozie) [8, s. 15 – 23; 3, s. 419]. 24 czerwca 1594 r. hierarcha wydał gramotę powołującą do życia bractwo przy lubelskiej parafii. Dokument został potwierdzony przez króla Zygmunta III Wazę 22 kwietnia 1596 r. [3, s. 418] i wpisany do ksiąg wieczystych miasta Lublina w 1603 r. W ramach organizacji powstał zarząd składający się z 6 osób. W 1603 r. w jego skład wchodzili: Leoncjusz Afanasowicz, Stefan Żelechowski, Trochim Oleszkowicz, Aleksy Mołmocki, Andrzej Łukianowicz i Aleksy Waskowicz [3, s. 418]. W 1599 r. w skład bractwa wszedł książę Jerzy Czartoryski, co zapoczątkowało proces wstępowania przedstawicieli ruskich rodów magnackich Konstantego Bazylego Ostrogskiego (ok. 1524/1525 – 1608) [9, ss. 288; 10, s. 79 – 121; 11, s. 177 – 180], Grzegorza Sanguszkowskiego, Akima Koreckiego, Pawła Druckiego-Lubeckiego, Grzegorza Czetwertyńskiego [3, s. 420; 8, s. 15 – 23]. Lubelskie bractwo prowadziło hospicjum i przytułek dla ubogich, bibliotekę parafialną. Najważniejszym osiągnięciem bractwa było wybudowanie w latach 1607 – 1633 parafialnej, murowanej świątyni, która poświęcił 5 (15) marca 1633 r.

metropolita kijowski Piotr (Mołyła) [8, s. 15 – 23]. Do równie ważnych osiągnięć należy zaliczyć organizację i prowadzenie szkoły brackiej, w której wykładali znani w I poł. XVII w. prawosławni teologowie – Kasjan Sakowicz i Teofil Leontowicz [8, s. 15 – 23]. W latach 30 XVII w. kilka razy doszło do zmiany jurysdykcji lubelskiej parafii - z prawosławnej pod jurysdykcję unicką i odwrotnie (unicy przejmowali cerkiew w latach: 1638 – 1639; 1645 – 1650; 1651 – 1658). Prawosławna organizacja kilkakrotnie stawiała w obronie lubelskiej cerkwi pisząc petycje, protestując bezprawne działania unitów oraz zakładając sprawy sądowe celem usankcjonowania posiadania świątyni [3, s. 420 – 421]. W 1695 r. cerkiew ostatecznie przeszła w ręce bazylianów. W tym samym roku prawosławne bractwo zakończyło działalność, a na miejsce dawnego unicy zakonnicy powołali do życia bractwo greckokatolickie w 1752 r. [3, s. 421; 8, s. 15 – 23]

Bractwo przy cerkwi pw. św. Mikołaja w Zamościu powstało tuż po założeniu bractw cerkiewnych we Lwowie, Wilnie i Łucku. Dzieje zamojskiej organizacji prawosławnego laikatu sięgają XVI w.

W 1580 r. hetman wielki koronny Jan Zamoyski (1542- 1605) [12, ss. 298] postanowił założyć we własnych włościach miasto Zamość. W Skokówce – miejscu, gdzie lokowano Zamość - od XIII w. istniała cerkiew pw. Wniebowstąpienia Pańskiego. Tuż po lokacji miasta Zamoyski postanowił wybudować murowaną świątynię, a dla napływającej do Zamościa społeczności greckiej ufundował nową cerkiew ku czci św. Mikołaja Cudotwórcy [13, s. 309; 5, s. 138 – 142] .

Nowa świątynia została wzniesiona w latach 1602 - 1604 r. Parę miesięcy po erygowaniu nowej parafii powstało parafialne bractwo. Za oficjalną datę powstania zamojskiego przyjmuje się dzień 30 marca 1606 r. Powołanie do życia bractwa potwierdził specjalną gramotą, czyli uroczystym dokumentem, egzarcha konstantynopolitański – bp lwowski Gedeon [Bałaban] (ur.? – zm.1607) [5, s. 138 – 142; 13, s. 309]. Jej pierwszym kłitorem i przewodniczącym został zamojski mieszczanin Teodor Wołosowicz [5, s. 153]. W dokumencie został ustalony Statut Zamojskiego Bractwa ku czci św. Mikołaja [5, s. 153 – 154], który potwierdził 27 lipca 1627 r. Tomasz Zamojski [15, sygn. 34, k. 1 – 3]. Organizacja, jako główny cel, postanowiła żyć „według prawa Cerkwi Chrystusowej” [13, s. 309]. Ustanowiono specjalny fundusz, który był przeznaczony na biednych i znajdujących się w trudnym położeniu. Ustalono, że każdy członek wstępujący do bractwa będzie przekazywał 6 polskich groszy, a na spotkaniach, które odbywały się raz w miesiącu każdy bratczyk miał obowiązek wpłacić pół grosza na cele statutowe [15, sygn. 34, k. 1 v.]. W ten sposób zabezpieczano działalność finansową organizacji. Na czele zamojskiego bractwa stało „4 starszych członków” [15, sygn. 34, k. 1 v.]. Była to forma zarządu organizacji. Starszych powoływano co roku, w demokratycznym głosowaniu odbywając je na spotkaniu wszystkich członków Bractwa [15, sygn. 34, k. 1 v.]. Jednemu spośród starszych członków powierzano kasę, a drugi bratczyk otrzymywał klucze do skarbca [15, sygn. 34, k. 1 v.]. Oznaczało to pełną kontrolę finansów i zabezpieczenie przed ewentualną defraudacją pieniędzy. Pieniądze z kasy brackiej łożono na opłacenie leczenia chorego bratczyka [15, sygn. 34, k. 2]. Powołano też sąd bracki [15, sygn. 34, k. 2]. Celem organu sądowego było osądzanie tych członków, którzy nie działali zgodnie ze statutem bractwa. Osądzony członek Bractwa mógł być odłączony od Cerkwi przez kapłana z zamojskiej parafii [15, sygn. 34, k. 2]. Jeśli któryś z bratczyków zmarł, wówczas pozostali członkowie zamawiali w jego intencji Liturgię, uczestniczyli w pogrzebie, tworząc specjalny kondukt

pogrzebowy oraz zapisywali jego imię do „Bractwowego Pomianika”, czyli książeczki z imionami zmarłych. Każdy członek miał obowiązek przez rok modlić się indywidualnie za zmarłego [15, sygn. 34, k. 2 – 2 v.].

9 grudnia 1606 r. [13, s. 309] bp Gedeon powołał młodsze bractwo przy bractwie złożonym z dorosłych członków. Najprawdopodobniej – chociaż nie ma potwierdzeń źródłowych – składało się z młodych chłopców. Niestety, w skutek braku informacji źródłowych, nie udało się ustalić, jak wyglądała struktura wewnętrzna oraz czym się zajmowało młodsze bractwo.

Pierwszymi członkami Zamojskiego Bractwa pw. św. Mikołaja byli zarówno szlachcice, jako i mieszcianie oraz chłopci. Jedynym warunkiem wstąpienia do organizacji, oprócz wymogów finansowych, był fakt, iż członkowie musieli być wyznania prawosławnego. Wśród pierwszych zamojskich członków znaleźli się mieszkańcy: Zamościa i podzamojskich miejscowości: Podgrebiel, Chomutycka, Lipska, Pniewna, Janowicz, Sułmic oraz Skierbieszowa [13, s. 309].

W 1616 r. organizacja uzyskała od patriarchy konstantynopolińskiego Tymoteusza status bractwa stauropigialnego. Uroczyste ogłoszenie miało miejsce w zamojskiej cerkwi pw. św. Mikołaja w 1620 r. Ogłoszenia stauropigii, czyli ogłoszeniu o podporządkowaniu jurysdykcyjnemu bezpośrednio patriarche, dokonał protosyngiel patriarszy Izaak Borysowicz [13, s. 309]. Protosyngiel przebywał w tym czasie z wizytą w Rzeczypospolitej. W Rzeczypospolitej status stauropigii uzyskały w 1588 r. dwa bractwa – we Lwowie i w Wilnie. Bractwo zamojskie było trzecią organizacją posiadającą wspomniany status.

Działalność Bractwa w Zamościu dostrzegł ówczesny zwierzchnik Cerkwi Prawosławnej w Rzeczypospolitej – metropolita kijowski Sylwester (Kossow) [16, ss. 144]. W 1655 r. specjalną gramotą doprecyzował i wydał nowy „Statut Zamojskiego Bractwa” [14, s. 157 – 158]. Członkowie zamojskiego bractwa mieli utrzymywać finansowo duchownego i cerkiew. W zamian metropolita Sylwester zobowiązał kapłanów do celebrowania nabożeństw, czytania 4 razy w tygodniu „*Akatystu do Bogurodzicy*” oraz wypełnienia darmowych postug religijnych. Zwierzchnik metropolii kijowskiej nakazał członkom Bractwa, by aktywnie i regularnie uczestniczyli w nabożeństwach [14, s. 157 – 158].

Rok później zostało zreorganizowane młodsze bractwo w Zamościu. Bractwo młodzieżowe przybrało wówczas za patronkę Bogurodzicę i otrzymało wezwanie Bractwa pw. Opieki Bogurodzicy w Zamościu. Zgodnie ze zmianami co roku w obradach bractwa młodzieżowego uczestniczyli dwaj przedstawiciele z bractwa „starszego”. W ten sposób istniała kontrola nad zamojską młodzieżą zaangażowaną w działalność cerkiewną [14, s. 157 – 158].

Już na początku działalności bractwo zamojskie zbierało środki finansowe i powołało do życia szkołę bracką. W 1633 r. nauczycielem w brackiej szkole był nieznan z nazwiska bakałarz Grzegorz. W celach dydaktycznych stworzono też specjalną bibliotekę. Kupowano do niej księgi o treści teologicznej oraz liturgicznej. W tym czasie bractwowicze uporządkowali dokumenty organizacji oraz bibliotekę [13, s. 309].

Pięć lat później specjalnym dokumentem Tomasz Zamoyski potwierdził działalność bractwa [13, s. 309]. Podobnie uczynił jego następca – Jan Zamoyski w 1665 r. [13, s. 309]

Ze śmiercią tego ostatniego oraz procesem nasilenia się unii w diecezji chełmskiej w drugiej połowie XVII w. wiąże się upadek działalności Bractwa w Zamościu. Rozpoczęły się prześladowania prawosławnych mieszkańców Zamościa. W 1677 r. cerkiew pw. Wniebowstąpienia Pańskiego została przekazana unitom, a w 1695 r. Anna Zamoyska

wypędziła prawosławnych kapłanów z parafii pw. św. Mikołaja. Kapłani byli spowiednikami członków Bractwa. Przez trzy lata prawosławni mieszkańcy Zamościa pozostawali bez duchownych [13, s. 309].

Kres działalności zamojskiego bractwa położyła decyzja z 24 marca 1699 r. o włączeniu struktury bractwa zamojskiego do Kościoła Unickiego [17, sygn. 35]. Decyzję podjął unicki metropolita Lew Ślubicz-Załęski Członkowie nie dali jednak za wygraną i pilnowali wolnej od unickiego duchowieństwa cerkwi. Dopiero w 1706 r., dzięki działaniom Anny Zamojskiej, która sprowadziła do Zamościa bazylianów, cerkiew pw. św. Mikołaja przeszła w ręce unitów [13, s. 310]. To był koniec działalności prawosławnego zamojskiego bractwa – jego reaktywacja miała nastąpić dopiero w II połowie XIX w.

Pierwsze unickie bractwo w Chełmie powstało nieco później niż zamojskie bractwo pw. św. Mikołaja. 20 lipca 1617 r. unicki bp chełmski i beński Arseniusz (Andrzejewski; 1619-1625) wydał błogosławioną gramotę powołującą do życia unickie bractwo w Chełmie przy świątyni pw. Zaśnięcia Bogurodzicy. W skład organizacji weszli parafianie z cerkwi chełmskich: pw. Narodzenia Bogurodzicy, św. Mikołaja Cudotwórcy, Zaśnięcia Bogurodzicy i św. wielkiej męczennicy Paraskiewy [7, s. 322 – 324].

Dokument określał cele Bractwa. Członkowie bractwa mieli za zadanie czynić dobro i miłość potrzebującym. Warunkiem przyjęcia do powołanej instytucji była jednorazowa wpłata 6 groszy polskich. Do organizacji mógł wstąpić każdy – niezależnie od stanu społecznego, czyli szlachcic, mieszczanin oraz chłop. Zebrania bractwowiczów miały się odbywać raz w miesiącu. Każdy członek chełmskiego bractwa został zobowiązany do oddania pół grosza w miesiącu do kasy brackiej [7, s. 322 – 324].

Na czele instytucji stali tzw. starsi Bractwa tworzący Zarząd Bractwa. Co roku miały się odbywać wybory do Zarządu Bractwa. Bractwowicze wybierali do niego 4 członków. Zgodnie z gramotą skrzynka z pieniędzmi organizacji znajdowała się u najstarszego członka Zarządu, zaś klucze do niej u najmłodszego. Jeśli któryś z kandydatów do Zarządu wzbraniał się bez podania przyczyny przyjąć członkostwo w jednostce kierowniczej wówczas zobowiązywano go do wniesienia na rzecz Bractwa ok. 39 kg wosku [7, s. 323].

Gramota określała jakie kary mogą spotkać źle zachowujących się członków. Jeśli udowodniono podczas sądu cerkiewnego, iż bractwowicze dokonali wobec siebie hańby, znieważyli siebie, upijali się czy dokonali publicznie czynów niegodnych wówczas członek, który zhańbił brata wnosił ok. 13 kg wosku oraz miał przeprosić pohańbionego. Jeśli osądzony bratczyk nie poddałby się zasądzonej karze duchowny miał prawo ogłosić przed wiernymi w cerkwi imię i nazwisko osądzonego oraz odłączyć go ze składu wiernych Cerkwi Prawosławnej [7, s. 323].

Bractwowicze nie mogli rozprawiać ze spotykanymi na co dzień ludźmi o sprawach, których dyskutowano podczas obrad członków [7, s. 323]. W przypadku, gdy dany członek chełmskiego bractwa nie miał środków do życia wówczas z kasy należało wypłacić stosowną sumę pieniędzy w celu udzielenia zapomogi finansowej bratczykowi.

Po śmierci danego członka bractwowicze mieli zorganizować mu pogrzeb z parafii z której pochodził nieboszczyk oraz włożyć do trumny nieboszczyka świece bracką, jako symbol przynależności do chełmskiego bractwa [7, s. 323].

Miał być zorganizowany „*Pomiannik*” czyli spis imion żywych członków oraz zmarłych członków Bractwa. Do „*Pomiannika*” można było wpisać imiona członków rodziny. Imiona zmarłych i żywych miały być wspominane podczas nabożeństw przez kapłana sprawującego duchową opiekę nad Bractwem [7, s. 323].

Już na początku XVII w. prawosławni mieszkańcy Chełma powołali tzw. sojusz bracki mający na celu obronę prawosławia przed zwolennikami wprowadzenia unii brzeskiej [18, s. 343]. Najprawdopodobniej po mianowaniu przez patriarchę jerozolimskiego Teofila Paisjusza (Czerkawskiego) na biskupa chełmskiego w 1621 r. bractwo przejęli prawosławni mieszkańcy Chełma. Za tą hipotezą przemawiają dalsze wydarzenia. Już w 1648 r. [2, s. 14] lub 1666 r. do unii brzeskiej przystąpiło bractwo w Chełmie [19, sygn. 1167; 4, s. 16]. W mieście przy Chełmskiej Górze powstały wówczas bractwa unickie – Narodzenia Bogurodzicy i Niepokalanego Poczęcia Bogurodzicy. Były to pierwsze unickie bractwa w diecezji chełmskiej, po nieudanej próbie powołania bractwa w 1617 r. Obie organizacje uzyskały potwierdzenie od unickiego bp chełmskiego Metodego Terleckiego [4, s. 16].

Rok 1699 należy uznać za datę graniczną funkcjonowania bractw prawosławnych. Trudna do określenia jest data przyjęcia unii brzeskiej przez bractwa w Sokalu, Bełzie, Tyszowcach i Lubomlu [4, s. 17]. Na pewno w 1699 r. działały 4 unickie bractwa: w Chełmie, w Zamościu, w Hrubieszowie (postało w 1683 r.) [4, s. 17] i Lublinie. Z tego względu od 1699 do 1875 r. możemy mówić o unickim okresie działania bractw cerkiewnych w diecezji chełmskiej. Na taki stan miał wpływ proces umocnienia się unii w diecezji chełmskiej oraz pozostałych okolicznych eparchiach – lwowskiej i przemyskiej. W efekcie doszło do zaprzestania działalności bractw oraz do procesu przechodzenia parafii, a wraz z nimi i wiernych z Cerkwi Prawosławnej do Kościoła Greckokatolickiego.

1. Gil A. Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku, Lublin – Chełm 1999. – S. 260.
2. Kuźmak K. Szegda Mirosław, Cerkiewne bractwa, w: Encyklopedia Katolicka. – T. III. – Lublin, 1979.
3. Tatarow W. Istoriko-staticzeskoje opisanije Spaso-Preobrażenskago prichoda w g. Ljubiln, w: „Chołmsko-Warszawskij Jeparchialnyj Wiestnik” (dalej: CHWJW), 22 / 1892.
4. Ogorzałek Bogusław, Bractwa cerkiewne w unickiej diecezji chełmskiej w XVIII i XIX w., Lublin 1990. – Mps Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie.
5. Budłowicz A. Russkaja prawosławna starina w Zamostie, w: CHWJW, 10 / 1885.
6. Kratka istoria Chołmskoj Rusi, Chołm 1915.
7. Błogosłowiennaja gramata Arsenija Andrijewewskago, jepiskopa chołmskago i bełzskago, na uczreźdzenie prawosławna bractwa w g. Chołmie, 1617 g. Iulia 20, w: CHWJW, 19 / 1879.
8. Kuprianowicz G., Roszczenko M. Cerkiew prawosławna pw. Przemienienia Pańskiego w Lublinie. – Lublin, 1993.
9. Kempa T. Konstanty Wasyl Ostrogski (ok. 1524/1525-1608). Wojewoda kijowski i marszałek Ziemi Wołyńskiej. – Toruń, 1994.
10. Kempa T. Dzieje rodu Ostrogskich. – Toruń, 2002.
11. Gudziak B. Kryzys i reforma. Metropolia kijowska, patriarchat Konstantynopola i geneza unii brzeskiej, tłum. H. Leskiw, A. Chrin. – Lublin, 2008.
12. Grzybowski S. Jan Zamoyski (1542 – 1605), Warszawa 1994.
13. Reształowicz A., Zamostskaja Swiato – Nikołajewskaja cerkow, w: CHWJW, 18 / 1879.
14. Dokumenty bratstwa pri cerkwi sw. Nikołaja w g. Zamostie, w: „Kijewska Starina”. – T. III. – Kijew, 1882.
15. Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Akta klasztorów greckokatolickich (bazylianów) woj. lubelskiego. Bazylianie w Zamościu (1654-1865). – Sygn. 34.
16. Mironowicz A. Sylwester Kossow - biskup białoruski, metropolita kijowski. – Białystok, 1999.
17. APL, Akta klasztorów greckokatolickich (bazylianów) woj. lubelskiego. Bazylianie w Zamościu. – Sygn. 35.

18. Korałłow F. Otczet o sostojanii i diejatielnosti nachodjaszczagosja pod Wysoczajszym Jego Impieratorskago Wieliczestwa pokrowitelstwom, Chołmskogo Prawosławnego Swiato-Bogorodickago Bratstwa za 1900/1901 (dwadcat wtoryj) bratskij god. – CHWJW, 29 / 1902. – S. 343.
19. APL, Chełmski Konsystorz Greckokatolicki [1525-1595] 1596-1875 [1876-1905] (dalej: CHGK). – Sygn. 1167.

SUMMARY**Stefan Dmitruk****Orthodox fraternity in diocese of Chelm in kiev metropolis in XVI - XVII century.**

Author describes histories of orthodox fraternities between XVI and XVII century. Organizations of the Orthodox Church functioned on terrain of chelms diocese in kiev metropolia. Author describes history of fraternities in: Chełmie, Lublinie and Zamościu.

Ігор Дрогобицький,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії
та методики навчання Івано-Франківського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти*

**УЧАСТЬ ЧЕНЦІВ-ВАСИЛІЯН
У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ
ТА ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Висвітлено особливості діяльності представників Чину св. Василя Великого в суспільно-політичній, господарській та етнічній сферах життя українців Східної Галичини у контексті національного відродження кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Ключові слова: ЧСВВ. Греко-Католицька Церква, духовенство, суспільна активність, чернецтво.

Період кінця ХІХ – початку ХХ ст. позначений зростанням активності представників Чину св. Василя Великого (далі – ЧСВВ) у різних сферах національного життя українського соціуму в краю. У цій праці вони солідаризувалися зі світським духовенством. Адже саме воно, поступово долаючи полонофільські та москвофільські тенденції, стало ініціатором піднесення політичного, національно-культурного та економічного життя українського народу.

Означений час характеризується також намаганням духовенства (і василіян у тому числі) віднайти свою нішу та способи впливу на суспільство в умовах розвитку й посилення ролі світської інтелігенції. Доктрина, яка толерувалася василіянами наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., передбачала підтримку Габсбургів, несприйняття москвофільства та засудження польської політики у Галичині. У справах національного розвитку василіяни прагнули до піднесення свідомості українського